

UNA MONEDA ETRUSCA A LA PROVÍNCIA DE TARRAGONA

Rosa M. Asensi

La moneda objecte del present estudi fou trobada a la província de Tarragona; desconeixem el lloc exacte, com també on es troba actualment¹.

FITXA TÈCNICA (Tav. I, fig. 1)

Material:	Argent.
Pes conservat:	5,08 grs.
Pes hipotètic:	8,30-9 grs.
Diàmetre de la moneda reconstruïda:	23 mm.
Gràfila:	Perlada.
Estat de conservació:	Bo, encara que només se'n conserva una mica més de la meitat esquerra.
Anvers:	Cap frontal de Gorgoneion, amb trets ben marcats, exagerats, rostre amb galtes inflades, cabells compactes diademats, orel·la marcada, seguint el model de les antefixes de terracota arcaïques ² . Sota el mentó, signe de valor X; al costat, figura de dofí esquematitzada.
Revers:	Llis.
Identificació:	Didracma de Populonia.

Gràcies al signe de valor X, al revers llis i als trets tipològics de la Gòrgona, podem dir que pertany a una sèrie documentada a Populònia. Populònia degué ser una de les poques, o potser l'única ciutat de la costa tirrènica que no va sofrir una recessió econòmica després del conflicte de Cumas, i que intensificà, amb l'ús de les mines de ferro de l'illa d'Elba, l'activitat metal·lúrgica.

¹ Agraïxo la col·laboració del senyor Leandre Villaronga, d'Olimpio Musso, de la Sezione di Studi Storici A. Boscolo, i de la Soprintendenza Archeologica della Toscana.

² Vegeu KRAUSKOPF «Gorgonendarstellungen auf etruskischen Münzen und in der Etruskischen Kunst», *Annali dell'Istituto Italiano di Numismatica*, XXII, Roma 1976, p. 319 s. És fonamental veure VANNI: «La monetazione in argento» al catàleg de l'Etruria Mineraria, Florència, 1981, p. 115-116.

TAV. I

Fig. 1. Moneda etrusca de la província de Tarragona. Foto Arxiu Leandre Villaronga.

28

Fig. 2. Moneda etrusca reproduïda per Krauskopf «Aus Katalog Naville, 4. 4, 1921»; Fotoarchiv antiker Münzen beim Seminar für Griechische und Römische Geschichte der Universität Frankfurt.

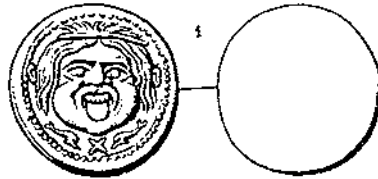

Fig. 3. Moneda etrusca reproduïda per Garrucci. Tav. LXXII. fig. 1. Kircheriano.

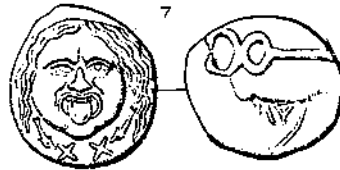

Fig. 4. Moneda etrusca reproduïda per Garrucci. Tav. CXXV. fig. 7. Supplemento. Col·lecció de l'autor.

TAV. II

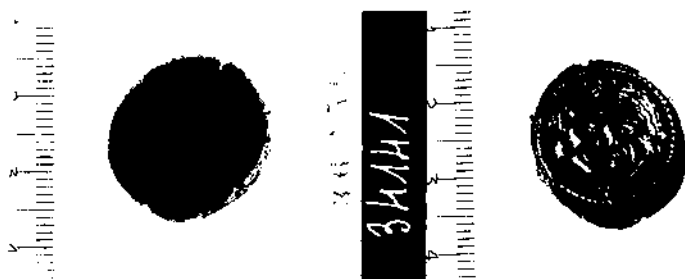

Fig. 1. Moneta etrusca. Soprintendenza alle Antichità. Firenze. Inv. 36.259.

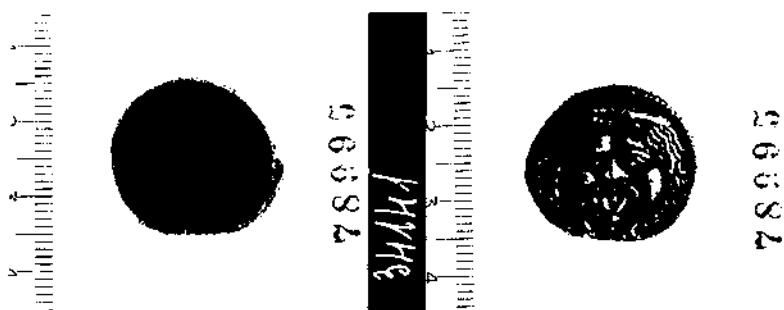

Fig. 2. Moneta etrusca. Soprintendenza alle Antichità. Firenze. Inv. 78.995.

Fig. 3. Moneta etrusca. Soprintendenza alle Antichità. Firenze. Inv. 31.905.

La cronologia dels tipus monetaris adscrits a Populònia, és, encara actualment, un problema: segons Head, la didracma amb Gorgoneion i signe de valor X pertany al període arcaic, mentre Sambon, basant-se en dades estilístiques, la situa en la segona meitat del s. V aC. Gràcies a la troballa, feta a Como (Prestino) en un hàbitat del s. V aC, corresponent a la fase Golasecca III A, i que es tracta d'una didracma arcaica amb signe de valor X i revers llis, podem datar aquestes monedes, amb més seguretat, en la 2a meitat del s. V aC.

La tipologia del Gorgoneion també varia amb la successió de les emissions: d'un rostre amb trets molt exagerats i ben marcats (considerat la tipologia més arcaica) es passa a un rostre més afable, més femení, amb els cabells poc ondulats i que ja correspon a un altra sèrie amb signe de valor XX i revers llis o figurat (Tav. II, fig. 2).

Un tret característic de la nostra moneda és que, al costat del signe de valor X hi ha un altre signe que ha estat molt difícil d'identificar; gràcies a la troballa d'alguns altres paral·lels, s'ha pogut esbrinar que es tracta de la figura molt esquematitzada d'un dofí. Si la moneda es conservés sencera, probablement veuríem amb claredat que correspon al tipus amb un signe de valor X amb dos dofins afrontats. Com a paral·lel tenim la moneda que ens presenta Krauskopf (Tav. I, fig. 2) i altres exemples que ens cita Sambon corresponents a reproduccions donades per Garrucci.

Aquest reproduïx un tipus exacte al del paral·lel citat, però, a més, una altra variant amb dos signes de valor XX i dos dofins afrontats (Tav. I, figs. 3 i 4). El fet que la moneda que estudiem porti el signe de valor centrat sota el mentó, la presència de l'orella i la tipologia del Gorgoneion, ens fa pensar en el primer exemple, i no pas en el de dos signes de valor (que representa un tipus més evolucionat). Per tant, sembla que es tracta d'una moneda, variant del tipus Gorgoneion més arcaic, amb un signe de valor X, i conseqüentment, seria una moneda de transició entre aquest tipus i la posterior didracma amb dos signes de valor i amb una cronologia a cavall entre la fi del s. V i els inicis del s. IV aC.

Aquest canvi monetari es produiria durant el s. IV aC, quan la indústria del ferro estava en el seu punt culminant i Populònia era escala obligada de les rutes comercials de Còrsega, Gàl·lia i Ibèria. Es produeix l'augment de les emissions i la devaluació de pes de la moneda d'argent, que de fet confirmaria la nostra moneda en ésser partida intencionalment perquè circuli com a més baixa de pes.

És interessant de veure la distribució de les troballes d'aquestes monedes fora d'Etrúria, ja que fins ara es parlava de monedes de circulació local i limitada. Monedes d'aquest tipus han estat trobades a la necròpolis pre-romana d'Alèria, a Iugoslàvia, a Sicília... i, finalment, a la Península Ibèrica; s'ha augmentat així la llarga llista de troballes etrusques fora d'Etrúria, que és d'esperar que augmenti considerablement.

Bibliografia

- AA. DD., *Le monete di Piombino: Dagli Etruschi ad Elisa Baciocchi* (catàleg), Soprintendenza Archeologica della Toscana, 1987; els articles de LUIGI TONDO, p. 49-52 i de FRANCA M. VANNI.
- BIANCHI BANDINELLI, R., *Tesoretto di monete popoloniesi*. Studi Etruschi, VI, 1928, p. 543.
- DE MARINIS, R., «Prestino (CO). Scavo di un abitato dell'Età del Ferro», *Notizario della Soprintendenza Archeologica della Lombardia*, 1982. Milano, 1983, p. 34-36.
- GARRUCCI, R., *Le monete dell'Italia antica*, Roma, 1885.
- PANVINI, F., «Gli studi e la problemàtica attuale sulla monetazione etrusca», *Annali dell'Istituto Italiano di Numismatica*, XXII, Roma 1976, p. 25 s.
- PETRILLO, P., «Le serie monetarie di Populonia», *Annali dell'Istituto Italiano di Numismatica*, XXII, Roma 1976, p. 705 s.
- SAMBON, A., *Les monnaies antiques de l'Italie*, Paris, 1903.